

Wojciech Dadak

Uniwersytet Jagielloński

ORCID: 0000-0002-8690-892X

Kobieta jako podmiot unormowań dotyczących pozycji uczestników postępowania karnego w świetle prawa karnego materialnego i procesowego oraz prawa karnego wykonawczego

Streszczenie

Status kobiet w procesie karnym wyznaczany jest normami prawnymi wprost, gdy adresatem normy jest wyłącznie kobieta. Może być też regulowany normami skierowanymi do wszystkich adresatów, niezależnie od płci. W tych przypadkach ustawodawca może uwzględniać to, że w danej roli procesowej występują przede wszystkim kobiety. W publikacji analizie poddano normy regulujące status kobiet w procesie karnym w tym zgodność tych rozwiązań z konstytucyjną zasadą równości.

Słowa kluczowe: prawa kobiet, status kobiet, zasada równości, proces karny, wykonanie kary

Wstęp

Proces karny odgrywa specyficzną rolę w zakresie regulacji stosunków społecznych, bowiem prowadzony jest w sytuacji naruszenia dóbr szczególnie istotnych z perspektywy jednostki, a często także całej zbiorowości. Role, w których występują jego uczestnicy są z reguły antagonistyczne, co sprawia, że szczególnego znaczenia nabierają regulacje dotyczące ich praw i obowiązków. Interakcje, które zachodzą między uczestnikami postępowania karnego, wyznaczane ich rolami procesowymi regulowanymi przez prawo, są konsekwencją pozycji zajmowanej w procesie przez jego uczestników.

Prawo karne reguluje stosunki społeczne w zakresie ochrony dóbr prawnych o podstawowym znaczeniu dla zbiorowości, co sprawia, że adresatami norm prawa karnego są z reguły wszyscy obywatele. Normy prawa karnego jedynie wyjątkowo uzależniają zakres uprawnień i obowiązków adresatów normy od płci. W takich przypadkach ustawa zawiera wprost określenia wskazujące na płeć adresata normy. Ma to miejsce tylko w tych przypadkach, gdy ustawodawca określone rozwiązanie przewidział jedynie w odniesieniu do kobiet. Dodać przy tym należy, iż w analogiczny sposób nie są wyróżnieni mężczyźni jako wyłączni adresaci normy prawnej.

Wyróżnienie jednej płci jako adresata normy może rodzić pytania o zgodność z konstytucyjną zasadą równości. Jest ono szczególnie aktualne na gruncie prawa karnego zawierającego normy ingerujące w istotny sposób w prawa i wolności jednostki. Wyrażona w art. 31 ust. 1 Konstytucji RP zasada równości wobec prawa określa, że wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Według najbardziej ogólnego ujęcia równe traktowanie oznacza takie samo traktowanie w tych samych sytuacjach oraz różne traktowanie w różnych sytuacjach (Garlicki i Zubik 2016, s. 104). Zgodność z zasadą równości jest niewątpliwie istotnym problemem także na gruncie regulacji statusu kobiet w procesie karnym.

Status kobiet w postępowaniu karnym jest przedmiotem analizy na gruncie kryminologii od ponad stu lat, czyli od czasu, gdy Cesare Lombroso wspólnie z Guglielmo Ferrero opublikowali w roku 1895 pracę pt. *Kobieta jako zbrodniarka i prostytutka* (wł. *La donna delinquente, la prostituta e la donna normale*). Krytyka z jaką się spotkała pozwala dostrzec wiele wątków analizy prowadzonej przez autorów (Biel 2009, s. 85). Nie ulega wątpliwości, że obecnie tezy w niej zawarte przede wszystkim powinny być traktowane jako obraz epoki, w której były głoszone, a nie jako twierdzenia naukowe znajdujące zarówno empiryczne, jak i teoretyczne uzasadnienie. Niewątpliwie jednak wywodzące się z nurtu pozytywistycznego w kryminologii pytanie o przyczyny zróżnicowania zachowania ludzi w kontekście zakazu wynikającego z normy prawnej (Błachut, Gaberle, Krajewski 2007, s. 53) znajduje swoje odniesienie na płaszczyźnie analizy zróżnicowania opartego na zmiennej płci.

Zagadnienie to można również analizować z punktów widzenia nurtu antynaturalistycznego uwzględniającego kryterium reakcji na czyn lub jego sprawcę ze strony organów wymiaru sprawiedliwości (Błachut, Gaberle, Krajewski 2007, s. 56). Reakcja ta jest rzeczą jasną konsekwencją zachowania sprawcy, ale kryterium bezprawności pochodzi od ustawodawcy. Na problematykę reakcji na czyny sprawców posiadających określone cechy można patrzeć na płaszczyźnie stanowienia prawa oraz na płaszczyźnie jego stosowania. Analiza prowadzona z perspektywy stosowania prawa powinna uwzględniać treść przepisów prawa karnego, zarówno materialnego, jak i procesowego, a także wykonawczego. Szczególnie interesujące wydaje się spojrzenie na zagadnienia normatywne dotyczące pozycji kobiet w procesie karnym w jego pełnym przebiegu. Od wszczęcia postępowania karnego poprzez postępowanie przygotowawcze, sadowe, aż po wykonywanie orzeczonej kary regulowane normami prawa karnego wykonawczego.

Kobieta jako podmiot czynu zabronionego w świetle regulacji kodeksu karnego

Zasadniczym przedmiotem procesu karnego jest kwestia odpowiedzialności karnej sprawcy przestępstwa. Podstawową przesłanką tej odpowiedzialności jest popełnienie czynu zabronionego opisanego w przepisach prawa karnego. Adresaci norm prawa karnego opisujących poszczególne rodzaje przestępstw są wskazani przez użycie określenia „kto”. Określenie to występujące bez dopełnienia odwołującego

się do konkretnej cechy adresata powoduje, że w kręgu adresatów znajdują się wszystkie osoby zdadne do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Czyny zabronione penalizowane w ten sposób określane są jako przestępstwa powszechne. Na gruncie prawa karnego można też spotkać przepisy zawierające wskazanie cechy adresata, co sprawia, że czyny tak penalizowane to przestępstwa indywidualne.

Odwołanie w treści przepisu do płci sprawcy ma miejsce na gruncie Kodeksu karnego tylko w jednym przypadku i dotyczy przestępstwa dzieciobójstwa (art. 149 k.k.), przy czym ustawodawca użył w treści przepisu określenia „matka”, co wynika z charakteru tego przestępstwa. Tylko kobieta jest adresatem normy wskazanym w jej hipotezie, zatem tylko kobieta może być sprawczynią tego przestępstwa. Uprzywilejowany typ zabójstwa, jaki wprowadza ten przepis, jest wynikiem uwzględnienia przez ustawodawcę szczególnej sytuacji matki w okresie okołoporodowym.

Określenie „kobieta” występuje natomiast w zespole znamion tzw. przestępstw aborcyjnych. Podstawową odmianą przestępstwa aborcyjnego jest przerwanie ciąży kobiety za jej zgodą (art. 152 § 1 k.k.). Jest to typ podstawowy przestępstwa przerwania ciąży. Aby możliwa była kwalifikacja z tego przepisu, konieczna jest zgoda kobiety na usunięcie jej ciąży. W tym przypadku kobieta w sensie procesowym kobieta nie posiada statusu pokrzywdzonego, a jedynie występuje w charakterze świadka. Jednocześnie przestępstwo to z kryminologicznego punktu widzenia może być traktowane jako „przestępstwo bez ofiar” (więcej na ten temat: Dadak 2016, s. 130–142). Dochodzi do niego w wyniku porozumienia pomiędzy dwoma podmiotami sprawcą i drugą stroną porozumienia. Sprawca spełnia oczekiwania osoby zlecającej określone czynności, przy czym ich efekt jest zgodny z wolą zlecającego. Zlecająca te czynności kobieta znajduje się w sytuacji, w której dąży do uzyskania pożądanego i jednocześnie nielegalnego skutku czynu sprawcy. Jej zachowanie spełnia zatem warunki wskazane przez Edwina Schura i Hugo Bedau w ramach koncepcji przestępstw bez ofiar. Dodać przy tym należy, iż kobieta wyrażająca zgodę na tego rodzaju czyn zabroniony sama nie popełnia przestępstwa. Postulat dekryminalizacji przestępstw bez ofiar formułowany na gruncie wskazanej koncepcji znalazł wyraz w rozwiązaniu przyjętym w polskim prawie karnym. Dotyczy to jednak tylko dekryminalizacji zachowania jednej ze stron porozumienia skutkującego przerwanieniem ciąży.

Znamię „kobieta” występuje w normach penalizujących również inne czyny o charakterze aborcyjnym, przy czym normy te odnoszą się jedynie do kobiet ciężarnych. W całkowicie odmiennej sytuacji od wcześniej omówionej występuje kobieta ciężarna w przypadku przestępstwa opisanego w art. 153 § 1 k.k., które polega na dokonaniu aborcji przy użyciu przemocy lub w inny sposób bez zgody kobiety przerywa ciążę. Za popełnienie tego przestępstwa odpowiada także sprawca, który przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza kobietę ciężarną do przerwania ciąży. W tym przypadku kobieta jest pokrzywdzoną przestępstwem.

W jeszcze innej sytuacji występuje kobieta w opisie czynu polegającego na udzieleniu pomocy kobiecie ciężarnej do przerwania ciąży oraz nakłanianiu jej do tego czynu (art. 152 § 2 k.k.) Przesłuchania te są szczególną postacią pomocnictwa i podżegania do aborcji. W tym przypadku kobieta nie występuje jako pokrzywdzona przestępstwem, ponieważ to ona jest sprawczynią czynu polegającego na przerwaniu ciąży (niekaranego). W wyniku przyjętej przez ustawodawcę koncepcji niekarania kobiet ciężarnych za czyny przez nie popełnione polegające na przerwaniu ciąży, również w tym przypadku kobieta nie popełnia przestępstwa. Zatem w procesie wystąpi w charakterze świadka przestępstwa popełnionego przez podżegacza lub pomocnika.

Rozwiązania występujące na gruncie Kodeksu karnego dotyczące penalizacji czynów aborcyjnych sprawiają, że sprawcą przestępstwa aborcji z art. 152 k.k. może być każdy oprócz kobiety ciężarnej dokonującej usunięcia własnej ciąży (Zoll 2019, s. 532). Odpowiedzialność ta nie jest wyłączona ze względu na płeć, choć to tylko kobieta ciężarna dokonująca aborcji może być podmiotem czynu nie podlegającego penalizacji. Niewątpliwie stwarza to minimalne warunki ochrony bezpieczeństwa prawnego kobiety w aspekcie braku odpowiedzialności karnej, gdy dokonuje przerwania własnej ciąży lub godzi się na jej przerwanie.

Wyróżnienie dotyczące płci można znaleźć w ustawie także w treści dyspozycji normy, a więc określenia zakazanego zachowania. Przede wszystkim dotyczy to czynów popełnionych na szkodę osób wyróżnionych w oparciu o kryterium płci. Występuje to w przypadku przestępstwa zamachu przeciwko grupie ludności z powodu prześladowania ze względu na płeć (art. 118a § 3 pkt 2). Warto dodać, że w tym przypadku płeć jest kryterium charakteryzującym motyw działania sprawcy, co nie koniecznie musi prowadzić do pokrzywdzenia osób określonej płci. Przytoczony przepis nie zawiera znamion, które ograniczałyby zakres penalizacji jedynie do sytuacji, gdy prześladowanie dotyczy jedynie kobiet, jednak różne formy dyskryminacji, a także prześladowania ze względu na płeć z reguły wiążą się z tym, że ofiara jest kobietą.

Kobieta w postępowaniu przygotowawczym oraz sądowym

W odróżnieniu od unormowań Kodeksu karnego, Kodeks postępowania karnego nie zawiera norm, których celem byłoby szczególne traktowanie kobiet w procesie karnym. W warstwie normatywnej nie spotkamy zatem rozwiązań, które w istotny sposób wpływałyby na uprawnienia lub obowiązki kobiet, co nie oznacza, w sferze faktycznej problem ten nie znajduje odzwierciedlenia. W tym kontekście należy przede wszystkim zwrócić uwagę na problematykę przesłuchania świadków oraz powadzenia czynności procesowych z udziałem osób.

Zagadnienia te mają istotne znaczenie w płaszczyźnie analizy roli, w jakiej kobiety mogą występować w procesie karnym. Z tego punktu widzenia istotne jest wyróżnienie trzech ról. Roli podejrzanego (oskarżonego), roli pokrzywdzonego

oraz roli świadka. Przepisy Kodeksu postępowania karnego nakładają na organ prowadzący czynności procesowe z osobami występującymi w postępowaniu w charakterze świadków lub pokrzywdzonych szczególne wymogi dotyczące płci osoby przeprowadzającej taką czynność. Zgodnie z art. 223 k.p.k. przeszukania osoby oraz odzieży znajdującej się na niej należy dokonywać w miarę możliwości za pośrednictwem osoby tej samej płci. Przepis ten wprowadza jedynie wymóg dochowania staranności w zakresie umożliwienia przeszukania przez osobę tej samej płci. Nie jest to jednak wymóg bezwzględny, zatem w przypadku braku takiej możliwości przeszukanie może być dokonane przez osobę odmiennej płci. Podnosi się, że nakaz dokonania przeszukania osoby i odzieży za pośrednictwem osoby tej samej płci można obejść jedynie w sytuacjach niecierpiących zwłoki. Może to mieć miejsce gdy okoliczności sprawy nie pozwalają na przeprowadzenie tej czynności z zachowaniem rygoru z art. 223 k.p.k. (Eichstaedt 2018, s. 832). W szczególności sytuacja taka może wystąpić wobec osoby podejrzanej poszukiwanej przez policję podczas kontroli ruchu drogowego. Problemy związane z dochowaniem tego wymogu wynikają przede wszystkim ze struktury zatrudnienia w policji i innych organach prowadzących postępowania przygotowawcze. Zdecydowana większość ich funkcjonariuszy to mężczyźni, co sprawia, że w przypadku konieczności przeszukania kobiety mogą wystąpić trudności w realizacji wskazanego wymogu. Z drugiej jednak strony należy pamiętać, że zdecydowanie częściej osobami, wobec których są prowadzone przeszukania, są mężczyźni¹.

Zbliżone do omówionego rozwiązanie występuje w przypadku oględzin lub badań ciała. Zarówno osoba podejrzana, jak i podejrzany, a także pokrzywdzony mają obowiązek poddać się takim czynnościom. Jednocześnie jednak oględziny ciała człowieka poddane są szczególnym warunkom w związku z koniecznością przestrzegania wymogów etycznych (Witkowska 2013, s. 156). Zgodnie z art. 208 k.p.k. osoba tej samej płci powinna przeprowadzać oględziny ciała lub badanie, jeśli czynności te mogą wywołać uczucie wstydu. Odstąpienie od tego wymogu jest możliwe, jeśli łączy się z tym szczególne trudności. W odróżnieniu od regulacji dotyczącej przesłuchania, w przypadku oględzin określono, iż podczas oględzin ciała lub badania, które mogą wywołać uczucie wstydu mogą być obecne inne osoby tej samej płci, jedynie w razie konieczności. Konieczność obecności takich osób może wynikać ze względów bezpieczeństwa osób przeprowadzających takie czynności (Kulesza 2018, s. 440). Dodać należy, iż może to wynikać także z konieczności zapewnienia bezpieczeństwa osobie, wobec której oględziny lub badania się przeprowadza, a nie ma osób tej samej płci, które mogłyby uczestniczyć w takiej czynności. W przepisie tym również wyraźnie określono przyczynę wskazanego ograniczenia. Jest nią możliwość wywołania uczucia wstydu u osoby podanej czynności.

1 Kobiety występują jako podejrzane w postępowaniu karnym zdecydowanie rzadziej niż mężczyźni, stanowiąc niespełna 10% ogółu podejrzanych. Wskaźnik ten utrzymuje się na zbliżonym poziomie od wielu lat. Zob. dane statystyczne dotyczące liczby kobiet i liczby mężczyzn podejrzanych w postępowaniach karnych <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przestepczosc-kobiet/50869,Przestepczosc-kobiet.html>, dostęp: 21.11.2018.

Niewątpliwie nie każde badanie wywołuje uczucie wstydu, a jednocześnie nie każda osoba ma taką samą wrażliwość. Wydaje się, iż ocena przesłanek przewidzianych w tym przepisie powinna być dokonywana abstrakcyjnie. Jednocześnie jednak nawet w przypadku uznania przez osobę przeprowadzającą daną czynność, że czynność ta nie powinna wywołać uczucia wstydu u osoby podanej oględzinom lub badaniu, na jej wniosek należy umożliwić przeprowadzenie czynności przez osobę tej samej płci. Jednak i w tym przypadku wymóg ten doznaje ograniczeń, gdy jego spełnienie powodowałoby znaczne trudności, co wynika wprost z brzmienia art. 208 k.p.k. Problemem, który może występować podczas tego rodzaju czynności jest wyjście poza zakres niezbędny do realizacji jej procesowego celu przez osoby je przeprowadzające (Hofmański 2011, s. 1190). Z tego punktu widzenia nie tyle osoby tej samej płci obecne podczas przeprowadzania czynności są gwarantem dochowania warunków zgodności z prawem, co właśnie osoby godne zaufania wskazane przez osobę poddaną oględzinom lub badaniom (Koper 2015, s. 156)².

Wymóg obecności podczas czynność procesowych osób tej samej płci znajduje wyraz także w odniesieniu do pokrzywdzonego przestępstwem seksualnym. Dotyczy to wyłącznie pokrzywdzonych przestępstwami z art. 197 k.k. (zgwałcenie), art. 198 k.k. (doprowadzenie do obcowania płciowego poprzez wykorzystanie braku możliwości rozpoznania znaczenia czynu przez ofiarę), art. 199 k.k. (doprowadzenie do obcowania płciowego w wyniku wykorzystania stosunku zależności). Niewątpliwie są to przestępstwa, w przypadku których pokrzywdzeni to przede wszystkim kobiety³. Zatem to one z reguły składają zawiadomienie o przestępstwie, a następnie są przesłuchiwane w charakterze pokrzywdzonego. Przyjęcie zawiadomienia o przestępstwie dokonywane jest przez policję lub prokuratora. Natomiast przesłuchanie pokrzywdzonego w charakterze świadka dokonywane jest zgodnie z art. 185 § 2 k.p.k. przez sąd. Jednak ani w odniesieniu do przyjęcia zawiadomienia, ani w przypadku przesłuchania takiej osoby, przepisy Kodeksu postępowania karnego nie zawierają wymogu dokonania tych czynności przez osobę tej samej płci, co pokrzywdzony. Wymóg taki zgodnie z art. 185c § 4 k.p.k. dotyczy jedynie tych przypadków, w których podczas przesłuchania jest obecny biegły psycholog, a pokrzywdzony złoży wniosek, by był on tej samej płci, co wnioskodawca. Dodać należy, iż regulacja ta odnosi się zarówno do pokrzywdzonych kobiet, jak i mężczyzn. Zatem inaczej niż ma to miejsce w przypadku oględzin ciała oraz przeszukania, czynności polegające na przyjęciu zawiadomienia o przestępstwie oraz przesłuchaniu, gdy nie uczestniczy w nim psycholog mogą być prowadzone przez osoby odmiennej płci.

2 Autor przytacza interesujące rozwiązanie występujące na gruncie prawa karnego włoskiego, wskazując, że nie występuje w nim obowiązek zapewnienia podczas oględzin lub badań obecności osób tej samej. Natomiast konieczne jest pouczenie osoby poddanej badaniom o prawie do żądania obecności podczas takich czynności osoby godnej zaufania

3 Według danych GUS opracowanych na podstawie danych Komendy Głównej Policji kobiety w 2017 r. stanowiły 94,5% pokrzywdzonych przestępstwem zgwałcenia. Zob. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/wymiar-sprawiedliwosci/wymiar-sprawiedliwosci/przemoc-wobec-kobiet,1,1.html>, dostęp: 28.01.2019.

Ograniczenie omawianego wymogu jedynie do tych przesłuchań, w których uczestniczy biegły psycholog może świadczyć o braku konsekwencji w zakresie ograniczania wiktyimizacji wtórnej ofiar przestępstw seksualnych. Wydaje się, że jeśli pokrzywdzony może wnioskować o przesłuchanie w obecności biegłego tej samej płci, co jest uzasadniane dążeniem przez ustawodawcę do ograniczenia czynników, które mogą powodować poczucie skrępowania świadka, to te same względy powinny dotyczyć płci osoby przeprowadzającej przesłuchanie. W tym przypadku pojawia się jednak problem praktyczny wynikający z faktu, iż ofiarami tego rodzaju przestępstw są przede wszystkim kobiety. Wprowadzenie omawianego wymogu również w odniesieniu do sędziów przesłuchujących ofiarę prowadzić może do sytuacji, w której w niewielkim sądzie te same osoby będą prowadziły niemal wszystkie przesłuchania ofiar przestępstw seksualnych. Pozytywną stroną takiego rozwiązania może być pewna forma specjalizacji w prowadzeniu tego rodzaju, niewątpliwie niełatwych przesłuchań.

Z przesłuchaniem *świadka-kobiety* wiążą się również inne trudności, przede wszystkim wynikające z roli matki, jaką kobieta pełni w rodzinie. Mają one charakter faktyczny, a nie prawny. Zdarza się, że na przesłuchanie stawia się kobietę wraz z małoletnim dzieckiem. Podczas przesłuchania nie mogą być obecne dzieci. Jednocześnie w jednostkach policji, a także prokuraturach oraz sądach nie ma warunków do stworzenia miejsc, w których dzieci będą pozostawać pod opieką podczas przesłuchania rodziców. W praktyce przesłuchania w takich przypadkach nie mogą się odbyć, co wymaga wyznaczenia nowego terminu przeprowadzenia czynności. Jest to zatem dodatkowe obciążenie świadka, związane z wyznaczeniem kolejnego terminu przesłuchania powodującym konieczność zapewnienia przez matkę opieki nad dzieckiem na czas nieobecności. Inny problem dotyczy czynności dokonywanych z udziałem kobiet ciężarnych będących świadkami. Ich obowiązki procesowe są takie same, jak pozostałych świadków, w tym przede wszystkim obowiązek stawienia się na wezwanie organu prowadzącego postępowanie. Nieusprawiedliwiona nieobecność na przesłuchaniu lub podczas innej czynności procesowej powoduje, że zgodnie z art. 285 k.p.k. na świadka można nałożyć karę porządkową. Usprawiedliwienie niestawiennictwa może nastąpić jedynie na podstawie zaświadczenia lekarskiego stwierdzającego niemożność stawienia się na wezwanie lub zawiadomienie organu prowadzącego postępowanie. Zaświadczenie to musi być wystawione przez lekarza sądowego. Listę lekarzy sądowych tworzy prezes sądu okręgowego⁴. Liczba tych lekarzy jest niewielka, co może stwarzać trudności z uzyskaniem zaświadczenia, tym bardziej, że o tego rodzaju zaświadczenie

4 Według stron internetowych sądów okręgowych w wykazie lekarzy sądowych dla Sądu Okręgowego w Krakowie jest 13 lekarzy, w analogicznym wykazie dla Sądu Okręgowego w Tarnowie – 3 lekarzy, w wykazie dla Sądu Okręgowego w Nowym Sączu – 5 lekarzy, Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej – 3 lekarzy, Sądu Okręgowego w Gliwicach – 3 lekarzy, Sądu Okręgowego w Częstochowie – 8 lekarzy. Uwagę zwracają znaczne różnice w liczbie lekarzy przypadających na poszczególne sądy okręgowe, nie skorelowane z liczbą spraw rozpoznawanych w okręgach tych sądów.

muszą się starać wszystkie osoby, które nie mogą stawić się na wezwanie organu prowadzącego postępowanie karne.

Do istotnych dla kobiet konsekwencji naruszenia obowiązków dotyczących świadka w postaci zastosowania kary porządkowej dochodzi stosunkowo często w związku z wymogiem przedłożenia przez kobietę będącą w ciąży zaświadczenia wystawionego przez lekarza sądowego w celu usprawiedliwienia nieobecności na przesłuchaniu. W tych przypadkach świadkowie często doręczają zaświadczenia wystawiane przez lekarzy nie będących sądowymi. Dotyczy to przede wszystkim kobiet, które korzystają ze zwolnienia lekarskiego wystawionego w związku z ciążą dotyczącego obowiązków pracowniczych i nie wiedzą o obowiązku uzyskania zaświadczenia od lekarza sądowego lub nie mogą do takiego lekarza dotrzeć. Analiza wykazów lekarzy sądowych wskazuje, że ich gabinety znajdują się w zdecydowanej większości w miastach będących siedzibami sądów okręgowych, podczas gdy znacząca liczba spraw to sprawy należące do właściwości rzeczowej prokuratur i sądów rejonowych mających siedziby w miastach położonych często daleko od siedziby sądu okręgowego. Przedstawione problemy mogą zatem wynikać z jednej strony z niezajomości prawa u osób będących uczestnikami postępowania karnego. Z drugiej mogą się wiązać ze względami organizacyjnymi wynikającymi z niedostatecznej liczby lekarzy sądowych i niedostosowania miejsc ich funkcjonowania do potrzeb wynikających z liczby prowadzonych postępowań w danych jednostkach wymiaru sprawiedliwości

Należy podkreślić, że stosowanie kar porządkowych wobec świadków, którzy nie usprawiedliwili nieobecności jest według art. 285 k.p.k. fakultatywne. Podnosi się, że rozważając zasadność ich wymierzenia należy w każdym przypadku brać pod uwagę względy pozwalające na usprawiedliwienie nieobecności świadka, ale także te okoliczności, które mimo braku usprawiedliwienia nieobecności uzasadniają odstąpienie od kary porządkowej. Kary te powinny być stosowane przede wszystkim w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania⁵. Zatem w przypadku, gdy kobieta ciężarna nie dopełniła obowiązku uzyskania zwolnienia wystawionego przez lekarza sądowego, a przedstawiła zwolnienie wystawione przez innego lekarza sąd może nie nakładać kary i jednocześnie zobowiązać ją do uzyskania zwolnienia od lekarza sądowego.

Analiza przedstawionego problemu związanego z obowiązkami świadka ukazuje, iż obowiązki, które mogą nie stwarzać trudności w przypadku większości świadków, w odniesieniu do kobiet będących w ciąży mogą powodować znaczące obciążenie dla nich jako uczestników postępowania karnego. Z przytoczonych względów wyłączenie tej grupy świadków z obowiązku usprawiedliwienia nieobecności przez uzyskanie zwolnienia od lekarza sądowego wydaje się uzasadnione.

Przedstawione rozwiązania dotyczące uczestnictwa kobiet będących świadkami w czynnościach procesowych nie wyczerpują problemu, ponieważ sytuacja

⁵ Postanowienie SA w Katowicach z dnia 01.04.2009 r II AKz 226/09, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2009/7-8/91.

zmienia się, gdy świadkiem jest kobieta, która uzyskała zwolnienie od lekarza na tzw. opiekę nad dzieckiem. W tym przypadku do usprawiedliwienia niestawienia na przesłuchaniu wystarczy przedłożenie zwolnienia wystawionego przez lekarza rodzinnego. Przepisy nie wymagają wystawienia takiego zwolnienia przez lekarza sądowego, co wydaje się uzasadnione, bowiem to nie świadek jest chory, a dziecko. Jeśli zatem w tym przypadku nie stanowi problemu usprawiedliwienie w oparciu o zaświadczenie lekarza niebędącego lekarzem sądowym, to jest to kolejny argument za przyjęciem analogicznego rozwiązania dotyczącego usprawiedliwienia nieobecności kobiet ciężarnych na przesłuchaniu.

Status kobiet w postępowaniu wykonawczym

Zdecydowanie więcej norm, które regulują status kobiet w procesie występuje na gruncie prawa karnego wykonawczego. Płeć jest wskazana jako pierwsze z kryteriów klasyfikacji skazanych do odbywania kary pozbawienia wolności wymienionych w art. 82 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego. Kryteria te służą dokonaniu wyboru właściwego systemu wykonywania kary i typu zakładu karnego, a także rozmieszczenia skazanych wewnątrz zakładu karnego (Postulski 2017, s. 509). Płeć uznawana jest za tzw. statyczne kryterium klasyfikacji skazanych odwołujące się do kryteriów formalnych obejmujących cechy, na które skazany nie ma wpływu lub ma wpływ ograniczony, w odróżnieniu od kryteriów dynamicznych dotyczących oceny postawy skazanego podczas wykonywania kary uwzględnianych podczas doboru środków oddziaływania na skazanego w czasie pobytu w zakładzie karnym (Ziembiński 1973, s. 52). Pierwsze z nich mają charakter opisowy, drugie wartościujący. Kryteria formalne „są to fakty dotyczące skazanego lub właściwości, które nie wymagają żadnych szczegółowych ustaleń lub badań. Są one oczywiste, czasem wymagające jedynie sprawdzenia na podstawie dokumentu lub oświadczenia skazanego” (Szymanowski i Migdał 2014, s. 277).

W celu realizacji wymogów wynikających z tego podstawowego warunku klasyfikacji skazanych tworzone są zakłady karne, w których kary odbywają kobiety oraz oddziały przeznaczone dla kobiet w zakładach karnych⁶. Również kobiety tymczasowo aresztowane kierowane są do aresztów śledczych przeznaczonych dla kobiet⁷. Wymogi dotyczące rozmieszczenia kobiet podczas odbywania kary pozbawienia wolności oraz tymczasowego aresztowania mają charakter bezwzględny i nie mogą być zmieniane decyzjami dyrektora zakładu lub aresztu śledczego. Jednak nie

6 Aktualnie w Polsce działają trzy zakłady karne, w których kary odbywają wyłącznie kobiety oraz pięć zakładów karnych z oddziałami dla kobiet, w którym funkcjonują również oddziały dla mężczyzn. Przepisy nie wyróżniają odrębnego rodzaju zakładu karnego dla kobiet.

7 Zob. § 12 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności (Dz.U. 2015 poz. 927).

oznacza to, że kobiety muszą odbywać karę w zakładach karnych lub oddziałach dla kobiet. Przepisy wymagają jedynie, aby kobiety „odbywały karę odrębnie od mężczyzn” (art. 87 § 1 k.k.w). Omawiany warunek będzie spełniony także wówczas, gdy kobiety będą odbywały karę w celach nieprzeznaczonych dla mężczyzn oraz jeśli będą odseparowane od mężczyzn w czasie pracy, nauczania i innych zajęć (Hołda [w:] Hołda i Postulski 2006, s. 359). Wymóg odrębnego odbywania kary przez kobiety nie ma związku z uprzywilejowaniem tej kategorii skazanych, a wynika z konieczności zapewnienia bezpieczeństwa na terenie zakładu karnego oraz utrzymania dyscypliny w jego obrębie. Realizacja tego wymogu jest trudna w zakładach karnych, w których odbywają karę kobiety oraz mężczyźni. Mimo tego, że osoby należące do tych grup muszą być od siebie odseparowane, może dochodzić do naruszeń prawa.

Istotna różnica dotycząca odbywania kary przez kobiety w stosunku do reguł dotyczących mężczyzn obejmuje typ zakładu karnego. Zgodnie z art. 87 § 2 k.k.w. kobiety odbywają karę w zakładzie półotwartym, chyba że stopień demoralizacji lub względy bezpieczeństwa uzasadniają odbywanie kary w zakładzie karnym innego typu (zob. na ten temat: Szymanowski i Migdał 2014, s. 285 i n.)⁸. Mężczyźni odbywają karę w zakładzie zamkniętym⁹ i wraz z jej upływem mogą być przeniesieni do innych typów zakładów karnych. To niebagatelne zróżnicowanie uzasadniane jest przede wszystkim tym, że kobiety gorzej niż mężczyźni znoszą skutki deprivacji potrzeb, która w warunkach zakładu zamkniętego jest dużo większa niż w przypadku odbywania kary w zakładzie półotwartym (Szymanowski i Świda 1998, s. 192).

W szczególnej sytuacji są kobiety ciężarne oraz karmiące skazane prawomocnie na karę pozbawienia wolności. Należy wśród nich wyróżnić skazane, które podlegają obowiązkowi odbycia kary (jeszcze nie rozpoczęły jej odbywania) oraz skazane już odbywające karę pozbawienia wolności. W przypadku tych pierwszych zgodnie z art. 151 k.k.w. sąd penitencjarny może odroczyć wykonanie kary na okres do 3 lat, jeżeli natychmiastowe jej wykonanie pociągnęłoby dla skazanego lub jego rodziny zbyt ciężkie skutki. Jednocześnie mimo braku odroczenia kary istnieje możliwość zapewnienia realizacji potrzeb skazanych ciężarnych lub karmiących w wyniku skierowania do odbywania kary w zakładzie karnym, przy którym działa szpitalny

8 Skazani mogą odbywać karę w zakładach karnych typu zamkniętego, półotwartego i otwartego. Różnica między nimi dotyczy m.in. stopnia zabezpieczenia, poruszania się skazanych w obrębie zakładu karnego, zakresu ich praw i obowiązków. W zakładach karnych typu półotwartego cele mieszkalne są otwarte w dzień i mogą być zamknięte w nocy, skazani mogą się poruszać po terenie zakładu karnego bez dozoru, mogą także pracować na zewnątrz zakładu karnego bez konwojowania, mogą też korzystać z własnej odzieży, bielizny, obuwia (art. 91 k.k.w.).

9 W zakładach karnych typu zamkniętego cele mieszkalne są zamknięte w ciągu dnia (w wyjątkowych przypadkach mogą w ciągu dnia być otwarte) oraz są obowiązkowo zamknięte w nocy, skazani mogą poruszać się po terenie zakładu karnego wyłącznie pod dozorem, mogą pracować na zewnątrz zakładu karnego z pełnym konwojowaniem, mogą też korzystać z własnej bielizny i obuwia, a za zezwoleniem dyrektora zakładu karnego, także odzieży (art. 90 k.k.w.).

oddział położniczy lub jest zorganizowany dom dla matki i dziecka (Postulski 2017, s. 523).

W przypadku skazanych odbywających karę pozbawienia wolności, które są ciężarne lub karmiące możliwe jest także udzielenie przerwy w wykonywaniu kary na okres do 3 lat (art. 153 k.k.w). W tym przypadku musi także zajść przesłanka szczególna dotycząca wystąpienia zbyt ciężkich skutków dla skazanej lub jej rodziny jako konsekwencji nieprzerwanego odbywania kary. Z pewnością możliwość uzyskania odroczenia lub przerwy w wykonywaniu kary pozwala dostosować proces wykonywania kary do sytuacji skazanej. Jednak nie jest to instytucja przeznaczona wyłącznie dla tej kategorii skazanych, bowiem te same przesłanki udzielenia przerwy i odroczenia kary stosowane są w stosunku do mężczyzn. Z tym, że w przypadku kobiet częściej występują okoliczności, które spełniają warunki uzyskania przerwy lub odroczenia kary.

Znaczące uprawnienia w zakresie reagowania na zmianę stanu psychicznego lub fizycznego skazanych karmiących lub będących w ciąży posiada dyrektor zakładu karnego¹⁰. Może on dokonywać na wniosek lekarza lub w konsultacji z nim odstępstw od przewidzianego w regulaminie sposobu wykonywania kary pozbawienia wolności w związku z koniecznością uwzględnienia stanu psychicznego lub fizycznego tych kobiet.

Szczególnym rozwiązaniem dotyczącym matek pozbawionych wolności jest przewidziane w art. 87 § 4 k.k.w. stworzenie warunków do sprawowania stałej, bezpośredniej opieki nad dzieckiem do lat 3 w domach dla matki i dziecka działających przy wskazanych zakładach karnych¹¹. Przepisy wyraźnie określają, że w tych warunkach mogą odbywać karę jedynie matki, a nie ojcowie. W literaturze podkreśla się, że skierowanie matki do odbywania kary w warunkach domu dla matki i dziecka przy zakładzie karnym powinno przede wszystkim uwzględniać dobro dziecka (Kwieciński 2012, s. 195). Śledząc literaturę przedmiotu, można zauważyć rozbieżności w ocenie tej instytucji. Z jednej strony podkreśla się pozytywny wpływ, jaki na skazane odbywające karę w tych warunkach ma kontakt z dzieckiem (Wichrowska-Janikowska 1996, s. 257). Podnosi się, że „dzieci, które do ukończenia 3 roku życia przebywały z matką w zakładzie karnym, rozwijają się potem dużo lepiej, niż dzieci przebywające na stałe w domu dziecka” (Lelental 2017, s. 392). Z drugiej strony zwraca się uwagę na negatywne skutki takiego rozwiązania polegających na utrwalaniu się w psychice dziecka przeżyć związanych z rzeczywistością więzienną, które mogą wpływać na dalszy rozwój dziecka (np. Stańdo-Kawecka 2000). Niewątpliwie odbywanie kary w warunkach domu dla matki i dziecka sprawia, że dolegliwość kary pozbawienia wolności jest mniejsza niż w przypadku kary odbywanej w zakładzie

¹⁰ § 28 ust.1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz.U. 2016 poz. 2231).

¹¹ W Polsce działają dwa domy dla matki i dziecka: przy zakładzie karnym w Krzyżanówcu oraz przy Zakładzie Karnym nr 1 w Grudziądzu.

karnym. Może to być zatem traktowane jako przywilej, zwłaszcza, że liczba kobiet odbywających karę w ten sposób jest niewielka (Marczak i Mirosław-Nawrocka 2017, s. 197)¹². Aby jednak z niego skorzystać, należy spełnić wiele bardzo szczegółowych wymagań. W efekcie bilans problemów i zagrożeń oraz korzyści płynących z funkcjonowania tych instytucji przede wszystkim dla dziecka jest pozytywny (Machel 2003, s. 272).

Należy jednocześnie dodać, iż nie stoi w sprzeczności z zasadą równości zróżnicowanie traktowania określonych podmiotów na płaszczyźnie prawnej związane ze zróżnicowaniem faktycznej sytuacji, w której one się znajdują. Zróżnicowanie uprawnień osób znajdujących się w różnej sytuacji faktycznej nie narusza w tym przypadku zasady równości. Zasada równości jest pojmowana jako „nakaz traktowania sytuacji (podmiotów) podobnych w sposób podobny, a zarazem dopuszczenie traktowania sytuacji (podmiotów) odmiennych w sposób odmienny” (Garlicki i Zubik 2016, s. 108). Niewątpliwie cechą różnicującą obie grupy skazanych jest to, że tylko kobieta może być ciężarną. Jest to zatem tzw. cecha relewantna, która uzasadnia odmienne traktowanie kobiet w omawianej sytuacji, od mężczyzn.

Jako niewątpliwie uprzywilejowanie należy uznać zwiększenie uprawnień kobiet w sferze bytowej. Według § 31 ust. 1 Regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności „skazany utrzymuje należytą czystość osobistą i dba o schludny wygląd”. Jednocześnie z kolejnych przepisów wynika, że skazana korzysta co najmniej raz dziennie z ciepłej wody i dwa razy w tygodniu z ciepłej kąpieli¹³. Skazany korzysta co najmniej raz w tygodniu z ciepłej kąpieli¹⁴. Tego rodzaju zróżnicowanie uprawnień dotyczących podstawowych potrzeb człowieka jest całkowicie niezrozumiałe. Uzasadnienie, że kobiety „ze względu swą odmienności biologiczną wymagają mniej surowych, bardziej «kobięcych» warunków sanitarno-bytowych” (Postulski 2017, s. 325) może budzić wątpliwości. Nie chodzi przy tym o odmawiane kobietom dostępu do tego rodzaju warunków. Z pewnością należy zapewnić kobietom szereg środków niezbędnych do utrzymania higieny, które nie są konieczne w przypadku mężczyzn. Wątpliwości budzi ograniczenie uprawnień skazanych mężczyzn w zakresie dostępu do najbardziej podstawowych warunków zapewnienia higieny, jakim jest dostęp do ciepłej wody i możliwość kąpieli częściej niż raz w tygodniu. Polepszenie warunków sanitarno-bytowych z pewnością wpłynęłoby na ograniczenie pola konfliktów, które pojawiają się podczas odbywania kary w zamkniętych celach wieloosobowych. (zob. interesujące ustalenia na ten temat [w:] Jaworska-Wieloch i Sitarz 2018, s. 464–466). Dostęp do ciepłej wody do celów higienicznych, a także możliwość kąpieli częściej niż w okresach

12 Według danych przytoczonych przez autorki liczba matek odbywających karę pozbawienia wolności w Domach dla Matki i Dziecka w Zakładzie Karnym w Krzywańcu oraz w Zakładzie Karnym nr 1 w Grudziądzu łącznie wynosiła w roku: 2010 – 70, 2011 – 72, 2012 – 81, 2013 – 99.

13 § 31 ust. 3 rozporządzenia wymienionego w przypisie 24

14 § 31 ust. 4 rozporządzenia wymienionego w przypisie 24.

wskazanych w Regulaminie, nie powinna stanowić przywileju, a winna być standardem w warunkach dobrze zorganizowanego państwa. Regulamin nie wskazuje też, jak długo dostęp do ciepłej wody oraz czas kąpieli powinien wynosić. Praktyka realizacji tych uprawnień nie jest jednolita.

Zakończenie

Przedstawione wybrane zagadnienia związane z pozycją kobiet w postępowaniu karnym będących uczestniczkami procesu ukazują zróżnicowanie uprawnień kobiet w stosunku do uprawnień mężczyzn. Zróżnicowanie to dotyczy ściśle określonych przez prawo sytuacji, przy czym na gruncie norm prawnych znajduje to wyraz w odrębnym uregulowaniu uprawnień określających status kobiety w postępowaniu. Ma to miejsce w tych przypadkach, gdy kobiety są wskazane jako wyłączni adresaci normy prawnej. Prócz tego można wskazać te przypadki, w których adresatami regulacji są zarówno kobiety, jak i mężczyźni. Jednak z uwagi na to, że z reguły w określonej roli procesowej występują kobiety, to one korzystają z uregulowań uwzględniających szczególną sytuację pokrzywdzonych lub świadków w przypadku niektórych przestępstw. Widoczne zróżnicowanie pozycji kobiet w zakresie odpowiedzialności za popełnienie przestępstw indywidualnych (dzieciobójstwo) wynika z uwzględnienia przez ustawodawcę szczególnej sytuacji motywacyjnej kobieta popełnia przestępstwo. Podobne względy dotyczą depenalizacji w zakresie odpowiedzialności kobiet za wybrane czyny o charakterze aborcyjnym.

W zakresie regulacji dotyczących postępowania przygotowawczego oraz sądowego można stwierdzić, że nie występują w nich rozwiązania dotyczące szczególnego statusu kobiet w tych postępowaniach. Ochrona praw kobiet jest realizowana na podstawie przepisów chroniących prawa każdego uczestnika postępowania karnego. Trudno bowiem wskazać przepisy chroniące prawa kobiet w zakresie większym niż chronione są prawa mężczyzn. Jeśli jednak na problem spojrzeć od strony ról procesowych, w których występują kobiety, a także ról społecznych, które wykonują, to można dostrzec, że nieuwzględnienie tych okoliczności może prowadzić do sytuacji, w której udział kobiety w postępowaniu stwarza dla niej większe obciążenia niż te, które ponosi mężczyzna. Faktyczne zróżnicowanie ról społecznych pełnionych przez kobiety i mężczyzn, zwłaszcza ról wynikających z funkcjonowania w obrębie rodziny, przy jednoczesnym braku zróżnicowania ich praw i obowiązków w zakresie wykonywanych ról procesowych może prowadzić do naruszenia zasady równości.

Problem ten przedstawia się nieco inaczej na gruncie prawa karnego wykonawczego. Wyraźnie zróżnicowanie zakresu praw osadzonych kobiet w stosunku do praw osadzonych mężczyzn, szczególnie w przypadku kobiet ciężarnych oraz kobiet sprawujących opiekę nad stanowi przejaw respektowania zasady równości. Można natomiast mieć wątpliwości w przypadku zróżnicowania uprawnień w zakresie uprawnień do korzystania z odpowiednich warunków socjalno-bytowych

pomiędzy kobietami i mężczyznami. Określona płeć tylko w niewielkim zakresie może być uznana jako cecha relewantna pozwalająca na zróżnicowanie uprawnień podmiotów.

Bibliografia

- Biel K. (2009). *Przestępczość dziewcząt. Rodzaje i uwarunkowania*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Dadak W. (2016). *Przestępstwa bez ofiar – zapomniana koncepcja czy aktualny problem kryminalnopolityczny*, *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Sociologica VIII* (2016) vol 2.
- Garlicki L., Zubik M. (red. nauk.), (2016). *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz Tom II*, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- Eichstaedt K. (2018). w: Świecki D. (red. nauk.) Augustyniak B., Eichstaedt K., Kurowski M., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz Tom I Art. 1–424*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Hofmański P. (2011). W: Hofmański Piotr (red.) Sadzik Ewa, Zgryzek Kazimierz *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa: C.H. Beck.
- Hołda Z. (2006)., W: Hołda Z., Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*. Gdańsk: Arche.
- Jaworska-Wieloch A. (2015). *Znaczenie płci za kratami więzienia*. *Probacja* 2015, nr 4.
- Jaworska-Wieloch A., Sitarz. O. (2018). *Prawa osadzonych w praktyce penitencjarnej w świetle ustalonych porządków wewnętrznych jednostek penitencjarnych i ich konfrontacja z orzecznictwem ETPC*, *Archiwum Kryminologii*, 2018 Tom XL.
- Koper R., (2015). *Badanie świadka w aspekcie jego ochrony w procesie karnym*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Kulesza C. (2018). W: Dutka K. (red. nauk.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Kwieciński A. (2012). *Skazani–rodzice. Sytuacja prawna osadzonych sprawujących opiekę nad dziećmi*. Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, Wrocław 2012, Tom XXVIII, AUWr No 3439
- Lelental S. (2017). *Kodeks karny wykonawczy, Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Machel H. (2003). *Więzenie jako instytucja karna i penitencjarna*. Gdańsk: Arche.
- Marczak M. (2017). Mirosław-Nawrocka K., w: Ciosek M., Pastwa-Wojciechowska B., *Psychologia penitencjarna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Postulski K., (2017). *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Stańdo-Kawecka B., (2000). *Prawne podstawy resocjalizacji*. Kraków: Zakamycze.
- Sztompka P., (2007). *Socjologia. Analiza społeczeństwa*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Szymanowski T. i Świda Z., (1998). *Kodeks karny wykonawczy, Komentarz*. Warszawa: Librata.
- Szymanowski T. i Migdał J., (2014). *Prawo karne wykonawcze i polityka penitencjarna*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Wichrowska-Janikowska E., (1996). *Prawa kobiet w działalności Rzecznika Praw Obywatelskich*, *Biuletyn RPO* 1996 nr 30.

Witkowska K., (2013). *Ogłędziny. Aspekty procesowe i kryminalistyczne*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.

Ziemiński S., (1973, *Klasyfikacja skazanych*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.

Zoll A. 2018, w: Wróbel W. (red. nauk), Zoll A. (red. nauk.), *Kodeks karny. Część szczególna*. Tom II, Art. 117-211a. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.

Akty prawne

Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. 1993 Nr 17 poz. 78 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2018 r. poz. 1600 – tekst jedn.)

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, (Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 – tekst jedn.)

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2018 r. poz. 642 – tekst jedn.)

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności (Dz.U. 2015 poz. 927).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz.U. 2016 poz. 2231).

Orzecznictwo

Postanowienie SA w Katowicach z dnia 01.04.2009 r II AKz 226/09, Krakowskie Zeszyty Sądowe 2009/7-8/91

Źródła internetowe

https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/5874/1/AD_Sledziwski_Przestepstwo_znecania_sie_w%20kontekscie_przemocy_w_rodzynie.pdf

<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/wymiar-sprawiedliwosci/wymiar-sprawiedliwosci/przemoc-wobec-kobiet,1,1.html>

Woman in criminal law, criminal procedure and executive criminal law

Abstract

The status of women in criminal proceedings is determined by legal norms directly when the addressee of the norm is only a woman. It can also be regulated by standards addressed to all recipients, regardless of gender. In these cases, the legislator may take into account the fact that in a given procedural role there are mainly women. The publication analyzes the norms regulating the status of women in the criminal process and including their compliance with the constitutional principle of equality.

Keywords: women's rights, status of women, principle of equality, criminal law, criminal procedure, execution of penalty